

Algun petit detall ha d'ésser corregit quan en el futur els capítols del present llibre es transformin en investigacions més completes: a la p. 80, línia 10 del final de la pàgina (sense les notes): 'just a' < 'justa' (= iuxta); p. 83, nota 233, l. 5: 'sola' < 'so la' (= sota la).

Josep Perarnau

Josep TORNÉ CUBELLS et alii, *Antigues Ordinacions municipals a la comarca del Priorat (segles XIV-XVIII). Falset, la Vilella Alta, Ulldemolins, Torroja del Priorat, la Figuera, la Bisbal de Falset i Cornudella de Montsant*. Falset, Centre d'Estudis del Priorat, Arxiu Comarcal del Priorat 2010, 386 pp.

La comarca del Priorat, col·locada durant segles sota el senyoriu feudal del bisbe de Tortosa, del comte de Prades i d'un prior, el de la Cartoixa de Scala Dei, no sols produí formes de convivència que indicaven les drecceres per a la solució de problemes, objectivament petits, però amb possibilitat de convertir-se en prou grans per a la subjectivitat de les persones (i de les famílies) de l'Antic Règim, ans encara elaborà institucions jurídiques normatives de pau i de progrés social (i així, en la pàgina 199, núm. 92, trobem la notícia, que encaixa particularment en aquest anuari, que ja en la primera meitat del segle XVII, i concretament el 1634, el poble de Torroja havia trobat la manera de finançar presència i feina d'un 'mestre de minyons'; no feia gaire que havia estat documentada la 'casa de la vila'; era el 1628, p. 198, núm. 88; cf. 199, núm.92; 227, núm. 98; i era contemporani el recurs als llibres de comptes i a la caixa per als diners de la vila, "perquè no és convenient que lo diner se gaste sens compte", pp. 200-202; aquests llibres de comptes de la vila havien d'ésser presentats el dia que els jurats havien de retre comptes (260, núm. 73); posats a assenyalar detalls 'moderns', recordarem que el nucli habitat del lloc de la Figuera, tenia empedrat el terra dels carrers, 217, núm. 42). Els set pobles del Priorat, presents en aquestes pàgines, no sols ens permeten de saber quins eren els punts que més necessitaven el complement de la norma jurídica en aquelles comunitats de la comarca del Priorat, ans encara ens faciliten de besllumar amb major o menor aproximació l'evolució i creixement de les dites necessitats de convertir en normatives i oficials formes de convivència que la mateixa proximitat veïnal ja havia fet néixer i imposat.

Per això, no manca qualque ordinació, a través de la qual ens adonem que en un moment determinat les tensions entre habitants o famílies es reduïen a les que s'havien originat pel fet que la vaca o l'ovella o el porc d'algú s'havien permès de fer un mos en l'hort o en el camp d'algú altre, sense el beneplàcit d'aquest darrer; i aquest devia ésser el punt més conflictiu, constant i recurrent, car una de les més modernes ordinacions aplegada en les presents pàgines, datada el 21 de desembre del 1792, encara és dedicada al mateix tema (205-207). No oblidarem que la conflictivitat podia néixer de causes o situacions que ara no endevinaríem i que ens semblen estranyes en veure-les documentades en les presents pàgines, com és ara les gallines que entraven a casa dels veïns o el "llaurador que girarà lo parell dintre la heretat del vehí, que sia sembrat" (221, núm 65; 251, núm. 25, amb variants), o "esfullar o batre arbre donzell" (221, núm. 66). En aquell moment, des de segles, la convivència entre veïns i famílies ja es presentava presidida per jurats i prohoms i servida per botigues diverses, on hom podia adquirir el més indispensable per a sobreviure, i l'ús que els ciutadans feien dels béns del comú (regadius, deveses) havia d'ésser formulat en reunions del consell municipal i expressat amb precisió en textos escrits que, normalment, havien d'ésser acceptats o confirmats pel senyor feudal, en alguns dels pobles presents en aquest llibre, el prior de la cartoixa de Scala Dei; l'aigua i el seu ús, sobretot en el regadiu, fou constant font si no de conflictes, si almenys de preocupació en les reunions del consell municipal i les pàgines 232-234, núm. 311, del 1680, ens permeten de veure la complicació que comportava un fet tan senzill com regar un hort. I també sabem que almenys la primera meitat del segle XVII el mestre de minyons era pagat amb diner

públic, cosa que deu significar l'existència d'una almenys incipient escola pública. No tot eren flors i violes; el segle XVII aquelles contrades sofriren les repercussions de les guerres, repercussions que han deixat mals records en els pobles (cf. 227, núm. 96; 238, núm. 126; 249, núm. 12). Sense data de proclamació, hom es podia trobar davant per davant de la llei en el cas tràgic de "acollir... ninguna persona qui defuge a la mort", cas en el qual qui donés acolliment "sie foragitat de la vila fins a tant que la vila li pareixerà" (254, núm. 43).

Tot aquest gruix d'actuació social pública és la que ens passa davant els ulls en llegir les *Ordinacions locals* aplegades en aquestes pàgines. Els que les escriviren ni havien tingut la sort de conèixer la normalització lingüística d'En Pompeu Fabra, ni s'havien immergit en una gramàtica d'encuny universitari, cosa que vol dir que dins un gran sentit unitari no manca en aquella llengua un fort deix molt individual, que en algun moment fins i tot ens permet de saber que algun mot castellà ja s'havia esmunyit fins i tot en la parla del Priorat, com és ara la paraula 'cárcel' en texts del segle XVIII: encara que difunt, Felip V Borbó devia estar satisfet perquè, ni que només hagués estat en una sola paraula, es començava de 'conseguir el efecto' de la seva dèria lingüística substitutòria.

Això no obstant, ens podem trobar amb grafies que ens obliguen a preguntar-nos si són les dels valuosos llibres originals: un cas podria ésser l'"escusar de les deveses" (223, núm. 87), que fa preguntar si no seria 'escurar' = escombrar, netejar.

Les indicacions anteriors es presenten com a decisions de l'autoritat municipal (tres jurats i nou consellers), formulades en paràgrafs independents per a cada una d'elles; aquesta és la forma normal, que ocupa des de la pàgina 19 a la 266; a continuació, de la pàgina 267 a la 301, hi ha les *Ordinacions hechas por el señor duque, don Luis, sobre el régimen de la villa de Cornudella 1659*, que ocupen fins a la pàgina 277; no seguint el títol, el text és escrit en llengua catalana; venen a continuació les *Ordinacions de la vila de Cornudella*, també redactades i copiades en llengua catalana, promulgades a Madrid el 1762 pel duc de Cardona i comte de Prades d'aquells anys (279-301). Característic d'aquestes dues *Ordinacions* és el d'haver estat redactades i copiades com si cada una fos peça sistemàtica i coherent dins el conjunt. La diferència entre les dues és que les primeres no tenen fórmula de promulgació, a diferència de les segones, on la promulgació és transcrita en la pàgina 301.

Un bell llibre, que mereix a l'autor (o autors) tota mena de reconeixements i que ja estaríem contents que, si no cada poble, lloc, vila o ciutat tingués la recopilació d'ordinacions que li corresponen, almenys cada comarca, imitant el Priorat, encarregués o almenys trobés un encarregat d'aplegar-les i d'assegurar-ne l'edició.

Josep Perarnau

Josep CERDÀ i BALLESTER, Juan Ignacio PÉREZ GIMÉNEZ, Xavier SERRA ESTELLÉS, *Inventari dels arxius parroquials de la Costera* (Monumenta Archivorum Valentina, XII), València, Facultat de Teologia "San Vicente Ferrer", 2013, 340 pp.

La pàgina IX de les afegides a les 340 del llibre ens dona la llista dels dotze inventaris d'arxius parroquials del bisbat de València publicats amb una regularitat que honora els directors dels "Monumenta Archivorum Valentina" entre el 1998 i el 2013; el fet que amb el volum actual la col·lecció hagi arribat a la dotzena és ocasió excel·lent per a congratular-nos amb la Facultat de Teologia 'San Vicente Ferrer' de València pel resultat i per la regularitat. I com que hom pot suposar que encara tenen camp per a córrer, afegirem un cordial "per molts anys!"

Segurament amb més raó que els precedents, el volum actual és introduït amb un capítol intitulat *Xàtiva: més de vint segles a l'ombra de l'etern vigia* (11-41), capítol que permet al lector de resseguir a grans gambades el devenir de la capital de la Costera des que amb els fbers s'a-